

316(082)

i-74

ТРЕТЬОМУ ТИСЯЧОЛІТТЮ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

ІНФОРМОЕНЕРГЕТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ АДАПТАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НА ПОЧАТКУ ІІІ-ГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

Збірник наукових праць

Київ – Кривий Ріг
2001

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІСТОРІЇ

Інформатизація проникає майже у всі сфери життя: науку, культуру, освіту, повсякденне буття кожної людини. Нові інформаційні технології стають реальністю і в Україні, темпи комп'ютеризації якої останнім часом значно зросли. І, хоч і зі значним запізненням, наша країна все-таки вступає в стадію інформаційного суспільства. Серед найважливіших ознак, що характеризують інформаційне суспільство - наявність системи гігантських взаємопов'язаних накопичувачів інформацій - загальнодоступних банків знань і даних і необхідних для їх використання технологічних засобів, а також можливість для кожного пересічного громадянина отримати любую інформацію, за виключенням державних, комерційних та особистих таємниць [5. С.3]. Всі ці процеси торкнулися так чи інакше і історичної науки та освіти. Синтез історії та інформатики привів до створення нової галузі знань - історичної інформатики, області застосування якої розширюються з кожним днем.

В Західній Європі застосування комп'ютерів в історичних дослідженнях відносяться до 50-х рр., коли історики французької школи "Анналів" та американської "нової економічної історії" почали їх використання для статистичної обробки кількісних даних соціальної та економічної історії, історичної демографії тощо [4. С. 111]. В 60-х рр. з'явилися перші публікації радянських істориків, присвячених використанню комп'ютерів в історичних дослідженнях. Це були праці відомих вчених І.Д.Ковальченка, В.А.Устінова, Ю.Ю.Кахка, Х.М.Лілі, Х.Паллі та ін. Більше чим два десятиліття історичні дослідження із застосуванням комп'ютера головним чином розвивалися у квантитативному напрямку, тобто досліджувалися проблеми використання кількісних методів в історії (кліометрика). Активізації нового напрямку досліджень сприяло створення лабораторій, груп по використанню математичних методів і комп'ютерів в історичних дослідженнях в ряді академічних інститутів та університетів, періодичні засідання всесоюзного семінару, робота шкіл-семінарів з нових методів історичних досліджень [2. С.6-7]. В сер. 80-х рр. було проведено ряд заходів, спрямованих на інформатизацію суспільства, розвиток комп'ютеризації вузів, які, в силу об'єктивних і суб'єктивних причин, не були повністю реалізовані.

Поява персональних комп'ютерів (ПК), розробка істориками нових баз даних і баз знань, відкрили нові можливості для розвитку комп'ютерних технологій, програм для контролю знань і навчання історичних дисциплін. ПК все частіше стає помічником викладача, який з його допомогою намагається активізувати та індивідуалізувати процес навчання, підвищити рівень інформованості студентів і ефективність контролю знань. Іншим важливим аспектом появи ПК нового покоління і сканерів стала активізація в сер. 90-х рр. роботи по комп'ютерному аналізу текстів історичних джерел. Нові комп'ютерні техноло-

гії, які базуються на використанні сканерів, лазерних дисків, мультимедійних технологій, значно розширили можливості зберігання та аналізу історичних джерел. Виникає комп'ютерне джерелознавство як сукупність методів і технологій створення машиночитних історичних джерел [6]. Активізувалася розробка істориками не тільки баз даних, а і баз знань, застосування експертних систем та інших систем штучного інтелекту, використання глобальних комп'ютерних мереж і, в першу чергу, Інтернету. В сер. 80-х рр. спеціалісти з історичної інформатики Західної Європи створили Міжнародну асоціацію "Ршієцкн фн Сщзгештп" (АНС). З 1992 р. з'явилися Асоціації країн СНД "Історія і комп'ютер" (АІК) як гілка Міжнародної асоціації АНС. З 1986 р. АНС проводить щорічні міжнародні конференції, семінари, школи з історичної інформатики, видає журнал, підручники тощо [2. С. 3; 4. С. 111].

Таким чином, на середину 90-х рр. відбулося, в основному, становлення історичної інформатики в Україні та інших країнах СНД. А це співпало з деякими негативними явищами, що відбувалися у вітчизняній історичній науці: недостатня увага до академічних традицій, перевага історичної публіцистики над ґрунтовними історичними дослідженнями. В значній мірі це було пов'язано з відмовою від концептуальних і методологічних підходів, які спиралися на марксизм і недостатнім засвоєнням вітчизняними істориками нових методологічних концепцій і теорій. І в цих умовах історична інформатика являється тим реальним напрямком, який об'єктивно вирішує завдання продовження і розвитку самих сучасних і складних методів історичного дослідження. Специфіка історичної інформатики проявляється в орієнтації на послідовно раціональний підхід в дослідженнях і здатності сприймати якісно нові явища в історичній науці. Теоретичною основою історичної інформатики являється сучасна концепція інформації, що включає соціальну інформацію і теоретичну джерелознавство, а прикладною основою — інформаційні (комп'ютерні) технології [2. С. 14].

Історична інформатика, яка виникла на основі новітніх досягнень технічних і гуманітарних наук, в силу своєї новизни і системності притягує до себе все найбільш передове і прогресивне. Областю інтересів історичної інформатики являється розробка загальних підходів до використання інформаційних технологій в історичних дослідженнях. Серед них: спеціалізованого програмного забезпечення, створення історичних баз і банків даних, застосування інформаційних технологій подачі даних і аналіз структурованих, текстових, графічних і других джерел, комп'ютерне моделювання історичних процесів, використання інформаційних мереж (Інтернету та ін.), розвиток і використання засобів мультимедіа та інших нових напрямків інформатизації історичної науки, а також використання інформаційних технологій в історичній освіті.

Звичайно, історична інформатика не в змозі дати відповідь на всі питання історичних досліджень. Новим напрямком в історичній науці, що доповнює історичну інформатику, на думку деяких істориків, являється так звана аналіти-

на історія [2. С. 74]. Протиріччя в рамках історичного матеріалізму і формальної концепції К Маркса об'єктивно висувають необхідність розробки для історичної науки власного теоретичного рівня, здатного суттєво поповнивши недостатність загального історико-філософського підходу. Аналітична теорія як теоретичний рівень конкретної історичної науки має в своїй основі послідовно раціональний підхід і тверді наукові вимоги, які зближують її з історичною інформатикою. Зміни, які вносить історична інформатика у форми і методи досліджень, логічно доповнюються суттєвими змінами, які подає аналітична історія в зміст досліджень. Єдність історичної інформатики та аналітичної історії об'єктивно являється вагомим засобом оновлення і розвитку історичної науки в цілому.

Таким чином, нові інформаційні технології реформують історичні знання. В практику сучасних історичних досліджень впроваджуються нові по формі і структурі джерела і матеріали, системний аналіз яких до цього був неможливим. Одночасно з'явилися нові можливості створювати, зберігати і розповсюджувати величезні маси машиночитних даних, знаходити саму різноманітну інформацію, що стосується любого періоду історії, любой країни чи регіону.

Література

1. Астахов М.В. О соотношении аналитической истории и исторической информатики // История и компьютер. - 1996. - № 18.
2. Бородкин Л.И. Историческая информатика: этапы становления // Новая и новейшая история. - 1997. - № 1.
3. Бородкин Л.И., Владимиров В.Н., Гарскова И.М. Алфавит Интернета. Адресация в Интернете // Новая и новейшая история. - 1999. - № 1.
4. Доори П. Європейські тенденції в комп'ютеризації історії // Джерелознавчі та історіографічні проблеми історії України: Теорія та методи: Міжвуз. зб. наук. праць - Дніпропетровськ, 1995.
5. Сухина В.Ф. Человек в мире информатики. - М., 1992.
6. Тяжелников В.С. Компьютерное источниковедение: к постановке проблемы // Круг идей: развитие исторической информатики. - М., 1995.

Машков К.В.

КОММУНИКАТИВНАЯ ФУНКЦИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ

Увеличение значимости общественного мнения в социально-политической сфере общества, в связи с изменением государственного устройства, вызывает повышенный интерес к его функциям и их использованию. В связи с этим выдвигается на первый план коммуникативная функция общественного мнения, как обеспечивающая взаимосвязь с другими социальными институтами и позволяющая оказывать на них влияние.